

Mari Suonio, yliopisto-opettaja, Itä-Suomen yliopisto
Kommenttipuheenvuoro Sakari Taipaleen esitykselle

Hyvät ystävät ja kollegat, digikaverit facebookin eri ryhmistä ja Twitteristä - Sakari,

Kiitoksia Sakari Taipaleelle inspiroivasta esityksestä, joka laajensi sosiaalityön näkökulmaa siihen arkipäivän elämismaailmaan, jossa ihmiset perheinä, sosiaalisissa suhteissa ja yhdessä elämisen muodoissa elävät. On kunnia olla kommentoimassa ilmiötä, joka on alati muuttuva, hitaan tutkimuksen vaikeasti tavoitettava ja läsnä omassa arjessa.

Sitran megatrendit 2016 -selvityksessä kuvataan, että ihmiskunta saattaa muuttua tulevan kolmenkymmenen vuoden aikana enemmän kuin se on muuttunut viimeisen kolmensadan aikana. Nykyistä digitalisaation murrosta on verrattu samanlaiseksi prosessiksi kuin teollinen vallankumous, sähköns keksiminen tai jopa työkalujen keksiminen ihmiskunnan kehityksestä. Voidaan vain arvailla, mitä digitalisaatio tulee tekemään ihmiskunnalle - tulevaisuuden tutkimus on yksi keskeinen alue tässä. Uskoisin, että muutoksia tapahtuu niin perhekäsityksissä kuin siinä, kuinka läsnäolo tai sosiaalinen kanssakäyminen mielletään.

Yksi keskeinen, inhimillinen näkökulma asioihin tulee etiikan ja ehkä jopa moraalinkin kautta, jota olemme myös päivillä kuulleet. Keskeiset tulevaisuuden digitaliset innovaatiot liittynevät inhimillisen toiminnan, etiikan ja digitalisaation yhdistämiseen ja siihen, kuinka digitalisoituminen vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin esimerkiksi ohjaten perheiden toimintaa.

Sosiaalityöhön vaikuttavat paitsi palveluiden ja sosiaalityön digitalisoituminen, myös muun yhteiskunnan muutos. Perhe on yksi tärkeä sosiaalityön yksikkö ja perheiden kanssa työskentelyssä tulisi ottaa huomioon perheen digitaalinen elämä. Tämä avaa uudenlaista näkemystä esimerkiksi perheen sisäisen vuorovaikutuksen tai dynamiikan tarkasteluun. Onko äiti aina se, joka varmistelee whatsappissa lapselta, onko läksyt tehtynä? Onko nuoren vastattava aina tietyssä aikaikkunassa vanhemmilleen? Kontrollielementin taas tuovat videopuhelut tai ääniviestit eri tavalla kuin puhelut. Tulemmeko jatkossa panoptikoimaan läheisiämme digitalisaation seurauksena, ja mitä tästä sosiaalityölle seuraa.

Digitaalisessa elämässä liitämme toisiamme yhteen toisaalta samoilla tarkoituksella kuin aiemmin, mutta nopeita reaktiivisia instant-välineitä käyttäen - muodostetaan digitaalinen leirinuotio. Yksi aikamme leirinuotio ovat hashtagit: niillä

ei pelkästään kuvata yleisiä asioita, vaan myös tuodaan yksityinen julkiseksi. Yhtenä esimerkkinä hääparien ja häiden tunnisteet – halutaan näyttää julkisesti, osoittaa olevamme tätä porukkaa.

Kun tutustuin etukäteen Sakarin esitykseen, välitön reaktio oli, että tässä täytyy käyttää kokemusasiantuntijaa, diginatiivia. Tyttäreni osallistuu mielellään työasioihini, niin siis nytkin. Kun kysyin 13-vuotiaalta näkemyksiä Sakarin esittämiin asioihin, konkretisoituivat uudet yhdessä olemisen muodot.

Tärkeimpänä asiana tuli esiin, että yhdessäolo verkossa on omanlaista, nuoren sanoin ”omalla tavalla erilaista kuin face-to-face-tilanteissa”. Vuorovaikutus on tiiviimpää ja helpompaa. Ei tarvitse tulkita toisen eleitä ja ilmeitä, ei tarvitse jännittää toisen reaktioita niin paljon.

Toisena asiana diginatiivin ajatusmaailmassa aiheesta tuli esiin se, että on helpompi puhua vaikeista asioista, varsinkin jos etukäteen arveluttaa toisen ihmisen reaktio. Esimerkiksi nousi seksuaalisesta suuntautumisesta tai sukupuolesta keskustelu. Tässä asiassa keskeistä on, että tunnet keskustelukumppanin – silti, eri välineillä kommunikointi kipeistä, vaikeista asioista on helpompaa – uutta elämisen muotoa. Yllättäen kolmentena pointtina tuli esiin se, että kirjoittaminen on vaikeampaa – itsensä sanallinen ilmaisu, joka jättää tulkinnan varaa. Helpompaa on ottaa skypepuhelu tai jättää ääniviestejä.

Asynkronisuus tuli myös esiin – ei odoteta jatkuvaa saatavilla oloa, vaan tunnustetaan se, että on muita juttuja. Vaikka normi on olla jatkuvasti digitaalisesti läsnä, tunnustetaan tilanteet, jotka sen estävät: harrastukset, kavereiden kanssa oleminen, syöminen, nukkuminen, koulussa olo. Myös se, että toinen ei reagoi, on viesti.

Eri sukupolvet haastavat toisiaan tässä ajassa – kukin omalla tavallaan. Vanhin sukupolvi haastaa nuorempaa asioihin, jotka ovat digitaalisesta elämästä irrallaan. He myös kritisoivat online-elämää. Keskivälin eli vanhempien sukupolvi elää digitalisaation ristiaallokossa - täytyy olla vähän kaikkea. Nuorimmat diginatiivit - tai miksi heitä nimitetäänkään - taas katselevat näitä asioita arkipäiväisesti – sulautuneesti.

Palaan vielä sosiaalisiin suhteisiin ja digitalisaatioon, tällä kertaa esimerkkinä omasta elämästä. Harrastan facebook-kirpputoreja. Vielä muutama vuosi sitten en olisi voinut kuvitella kommunikoivani niin luontevasti kenen tahansa kanssa, sopivani tapaamisia milloin mihinkin tavaranvaihtoon ja –ostoon tai vierailevani niin paljon

luontevasti ventovieraiden kodeissa – tekemässä kauppaa! Face-to-face-tapaaminen on kuitenkin täysin luontevaa somekeskustelun jälkeen ja milloin missäkin tiiraillaan, kuka näyttää profiilikuvaltaan.

Elämme kiinnostavaa aikaa ja Sakarin esitys osoitti, kuinka tärkeää on ymmärtää digitalisaatiota monipuolisesti yhteiskunnan, sosiaalisten ja perhesuhteiden sekä elämämaailman osana. Toivon, että sosiaalityön digitalisaatiokeskustelussa muistettaisi tämä eikä ainoastaan pelkistettäisi keskustelua esimerkiksi asiakastyöhön tai siihen, miten sosiaalityössä otamme näitä välineitä haltuun.